

จาก “มอเตอร์โบ๊ต” ถึง โรงเรียนสอนการประมง :
บทบาทของญี่ปุ่นต่ออุตสาหกรรมประมงทะเลของไทย พ.ศ.2470-2488¹

นิภาพร รัชพัฒน์กุล
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจช่วงหนึ่งทศวรรษก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 มักถูกวิเคราะห์ภายใต้กรอบนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาภายใต้บริบทสงครามเย็น ที่เริ่มตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2500 บทความชิ้นนี้ศึกษาบทบาทของญี่ปุ่นต่ออุตสาหกรรมประมงทะเลของไทยในช่วงเชื่อมต่อระหว่างสองช่วงเวลาข้างต้น เพื่อแสดงให้เห็นพื้นฐานการถ่ายทอดเทคโนโลยีประมงทะเลของญี่ปุ่นในไทยตั้งแต่ก่อนสงคราม ซึ่งจะได้รับการต่อยอดและใช้ประโยชน์หลังจากนั้น ภายใต้ความร่วมมือระหว่างไทย สหรัฐอเมริกาและโอเคินะวะ ซึ่งอยู่ในการปกครองของสหรัฐอเมริกาหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

คำสำคัญ: อุตสาหกรรมประมงไทย การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ ญี่ปุ่น โอเคินะวะ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมประมงไทย: การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น พ.ศ. 2470-2503” ทุนวิจัยทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข้อมูลชิ้นต้นส่วนหนึ่งได้รับความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.ภุรี พวงษ์เจริญ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

From "Motor Boat" to "Fishing School": Japanese Roles in the Thai Fishing Industry, 1927-1945

Nipaporn Ratchatapattanakul

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Abstract

The economic history of Thailand one decade prior to the outbreak of World War II has been frequently analyzed under the conceptual framework of Phibun-led nationalism policy, followed by the US- supported assistance during the Cold War in the late 1950s. This article focuses on the roles of Japan in Thailand's fishing industry during those two connected periods to reveal the base of technology transfer of Japan in Thailand before the World War II. Significantly, this technology transfer enabled Thailand to further and utilize the learned knowledge and practices under the mutual cooperation among Thailand, the US, and Okiwana which was ruled by US after the end of World War II.

Keywords: Thai fishing industry, International technology transfer, Japan, Okinawa

* Corresponding author's email: nipaporn.r@arts.tu.ac.th

บทนำ

แม้ภูมิภาคเอเชียจะไม่ได้เป็นสนามรบของ สงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ.2457-2461) แต่สงคราม ครั้งนี้ก็ส่งผลสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะการเพิ่ม บทบาททางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในภูมิภาคอันเป็นก้าว อย่างสำคัญที่นำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484-2488) ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานการณ์สงคราม ที่เกิดขึ้นในยุโรปทำให้ประเทศเจ้าอาณานิคมมุ่งความ สนใจไปยังดินแดนบ้านเกิด ส่งผลให้สายสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจกับดินแดนอาณานิคมทั้งหลายอ่อนแอ ลง จึงเปิดช่องให้ญี่ปุ่นดำเนินกิจกรรมทางการค้าไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าสินค้าจากดินแดนเหล่านี้ รวมทั้ง ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตในญี่ปุ่นไปสู่ดินแดน ต่างๆ ทดแทนสินค้าที่เคยนำเข้าจากยุโรปที่ขาดตลาด ในช่วงระหว่างสงคราม (Swan, 2009, pp.22-30)

ไม่เฉพาะแต่สินค้าราคาถูกจากญี่ปุ่นเท่านั้น ที่ติดตลาดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างรวดเร็ว แต่ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ จำนวนผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นก็เพิ่มขึ้นด้วย อันที่จริงชาวญี่ปุ่นบุกเบิกธุรกิจบางชนิดมาแล้วตั้งแต่ก่อน สงครามโลกครั้งที่ 1 เช่น โอตะ เกียวสะบุโร (Ota Kyosaburo) ได้ทำสวนปอกระเจาที่ดาเวา ฟิลิปปินส์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2449 หลังจากนั้นราวหนึ่งทศวรรษผู้ประกอบการรายใหญ่อย่างบริษัทฟูรุคะวะ ทะคุโอะคุ (Furukawa Takushoku) ได้ลงทุนขยายสวน เกษตรปอกระเจาออกไปอีกมากภายใต้การสนับสนุน ของบริษัทมะรุเบนิ (Marubeni) ช่วงเวลาเดียวกันนี้ ที่บริติชมาลายาก็มีผู้ประกอบการญี่ปุ่นทั้งรายใหญ่และ รายย่อยดำเนินธุรกิจสวนยางอยู่ในคาบสมุทรมลายู หลังจากนั้นราวทศวรรษ 2460 เราสามารถพบข้อมูล ของผู้ประกอบการญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกเช่น น้ำตาล เหล็ก ประมงทะเล (Shiraishi, 1993, pp. 5-20; Shimizu, 1993, pp.80-81)

กล่าวเฉพาะอุตสาหกรรมประมงทะเล งาน ศึกษาของ John G. Butcher (2004) ได้ให้ภาพ ประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมประมงทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่กลางทศวรรษ 2390 จนกระทั่ง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไว้อย่างกว้างขวาง โดยเน้น ประเด็นการขายน่านน้ำในการทำประมงด้วยเทคนิค การจับปลาอันหลากหลาย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ญี่ปุ่นได้ให้ข้อสรุปถึงการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม ประมงในทะเลเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงก่อนและ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าประมงญี่ปุ่นมีบทบาท สำคัญที่สุดในการขายน่านน้ำของการทำประมงในช่วงระยะแรกของการเริ่มทำประมงทะเลอย่างเป็นทางการ ครอบงำการเริ่มทำประมงทะเลอย่างเป็นทางการ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ใช้มาตรการจำกัดบทบาท ของญี่ปุ่น เช่น ปี พ.ศ. 2475 รัฐสภาฟิลิปปินส์ (Philippine Assembly) ได้ออกกฎหมายป้องกัน คนต่างด้าว (non-citizens) ไม่ให้ถือหุ้นในเรือประมง เกินกว่าร้อยละ 40 ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2480 รัฐบาล ของบริติชมาลายาเริ่มจำกัดใบอนุญาตทำประมงที่ออก ให้แก่ชาวญี่ปุ่น ไม่เพียงแต่ภาครัฐเท่านั้น ประมงญี่ปุ่น ยังถูกต่อต้านจากเครือข่ายประมงชาวจีนในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นผลสืบเนื่องจาก สงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2474 เช่น ในปี พ.ศ. 2483 ประมงญี่ปุ่นในสิงคโปร์ถูกต่อต้านจากเจ้าของโรงงานชาวจีน การจำกัดบทบาทของ ประมงญี่ปุ่นในช่วงนั้นส่วนหนึ่งยังเกิดจากแรงกดดัน ด้านการทหารด้วย กล่าวคือ ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2470 รัฐบาลอาณานิคมทั้งหลายต่างก็ตระหนักดีว่า เรือประมงญี่ปุ่นนอกจากจับสัตว์น้ำแล้วยังเก็บข้อมูล ด้านสมุทรศาสตร์และการทหารส่งให้แก่กองทัพเรือ ญี่ปุ่นด้วย แต่ถึงกระนั้นรัฐบาลอาณานิคมรวมทั้งไทย ก็มิได้ทำที่จำกัดการทำประมงของญี่ปุ่นเฉพาะในกรณี ที่ชาวประมงท้องถิ่นร้องเรียนเท่านั้น (Butcher, 2004, pp.164-167)

นอกจากนั้นยังมีงานศึกษาของ Kataoka (1991) ที่กล่าวถึงบทบาทของชาวประมงญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะน่านน้ำของฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และเนเธอร์แลนด์อีสต์อินดีส (ส่วนใหญ่ของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นน่านน้ำที่ประมงญี่ปุ่นเข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมาก ประเด็นดังกล่าวถูกขยายความโดยบทความของ Shimizu (1997) ที่ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทของประมงญี่ปุ่นในสิงคโปร์ เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Yakage (2011) ที่ศึกษาการประมงในสิงคโปร์ช่วงทศวรรษ 1920 เช่นกัน โดยกล่าวถึงบทบาทของชาวประมงเมืองอิโตมะงิ (Itoman) จากโอะกินะวะ ที่เดินทางไปแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในดินแดนทะเลใต้ และได้นำเอาเทคโนโลยีการประมงแบบโอะกินะวะเผยแพร่ให้กับชาวประมงท้องถิ่นในดินแดนต่างๆ ด้วย

เมื่อกล่าวเฉพาะกรณีของการประมงทะเลในไทย จากงานศึกษาของ Kataoka แสดงให้เห็นว่า น่านน้ำไทยไม่ใช่แหล่งทำประมงที่สำคัญของญี่ปุ่นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยแสดงให้เห็นผ่านตัวเลขสถิติการประมงของญี่ปุ่นที่สัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตัวอย่างเช่นจำนวนชาวประมงญี่ปุ่นในไทยมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และอีสต์อินดีส (ตารางที่ 1) แม้ประมงญี่ปุ่นจะมีบทบาทในไทยไม่มากนัก แต่รัฐบาลไทยในเวลานั้นก็ยังวางมาตรการจำกัดบทบาทของประมงญี่ปุ่นเช่นเดียวกับรัฐสภาฟิลิปปินส์และรัฐบาลบริติชมาลายา ที่เป็นแหล่งทำประมงสำคัญของญี่ปุ่น โดย Butcher ได้วิเคราะห์ทำที่ดังกล่าวของไทยโดยสรุปว่า ในช่วงทศวรรษ 2470 กองทัพเรือไทยเริ่มห้ามชาวต่างชาติทำประมงในทะเลอาณาเขตของไทย และอภิปรายถึงสาเหตุโดยอ้างอิงบทวิเคราะห์ของ Landon ว่า เป้าหมายของมาตรการดังกล่าวของไทยคือการจำกัดบทบาทของประมงชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทย ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงถือสัญชาติจีน ดังนั้นมาตรการนี้จึงจำกัด

บทบาทด้านการประมงของทั้งชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทยและชาวญี่ปุ่น (Butcher, 2004, pp.164-167, p.335)

ข้อเสนอของ Butcher ที่วางอยู่บนการศึกษาของ Landon นั้น วิเคราะห์ภายใต้ชุดคำอธิบายเศรษฐกิจไทยช่วงหนึ่งทศวรรษก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐบาลดำเนินนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจด้วยการจำกัดบทบาทของชาวจีน และพยายามส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการชาวไทย อย่างไรก็ตาม หากมองสถานการณ์ดังกล่าวในฐานะช่วงเริ่มต้นของประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมประมงทะเลที่เริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 2470 จนกระทั่งสิ้นทศวรรษ 2490 เราอาจพิจารณาสถานการณ์ในช่วงสามทศวรรษนี้ได้ในอีกหลายประเด็น เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยีอุตสาหกรรมประมงทะเลระหว่างไทยและต่างประเทศ บทบาทของรัฐในกระบวนการดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาอันมีส่วนในการกำหนดลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมประมงไทยดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บทความนี้ต้องการศึกษาบทบาทของญี่ปุ่นต่อการประมงในน่านน้ำไทยตั้งแต่ พ.ศ.2470-2488 ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ช่วงต้นของอุตสาหกรรมประมงไทย โดยใช้ข้อมูลเอกสารชั้นต้นจากสำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ ประกอบกับงานศึกษาที่มีมาก่อนทั้งภาษาไทย อังกฤษและญี่ปุ่น โดยใช้กรอบการวิเคราะห์แบบประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมในการอภิปรายประเด็นเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. การขยายตัวของอุตสาหกรรมประมงญี่ปุ่นในภูมิภาคทะเลใต้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อธิบายภาพรวมการขยายบทบาทของญี่ปุ่น เพื่อเชื่อมโยงบริบทดังกล่าวเข้ากับบทบาทของเอกชนญี่ปุ่นในน่านน้ำไทยที่จะกล่าวถึงในส่วนที่ 2 โดยรัฐบาลไทยได้ออกมาตรการจำกัดบทบาทของประมงญี่ปุ่นในไทยด้วยมาตรการ

ต่างๆ ตลอดจนอธิบายให้เห็นความพยายามของผู้ประกอบการไทย จีน ญี่ปุ่น เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว อันนำมาสู่การอภิปรายในส่วนที่ 3 ซึ่งจะวิเคราะห์ข้อเสนอของรัฐบาลญี่ปุ่นในการถ่ายทอดเทคโนโลยีอุตสาหกรรมประมงแก่รัฐบาลไทย เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเอกชนญี่ปุ่นกับรัฐบาลไทย ด้วยการร่วมมือกันพัฒนาอุตสาหกรรมประมงในไทย อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวหยุดชะงักไประหว่างเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา แต่ก็ได้มีการสานต่ออีกครั้งโดยมีสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทร่วมด้วย

1. ญี่ปุ่นกับการประมงในภูมิภาคทะเลใต้ (Nanyo) หลังสงครามโลกครั้งที่ 1

การประมงถูกทำให้เป็นอุตสาหกรรมครั้งแรกเมื่อทศวรรษ 2430 บริเวณหมู่เกาะของอังกฤษ เมื่อมีการใช้เรือจักรไอน้ำลากเรือประมงออกไปยังพื้นที่จับปลาและลากเรือประมงกลับมายังตลาดค้าปลา หลังจากนั้นไม่นานจึงได้ประยุกต์เอาเรือจักรไอน้ำติดตั้งลงในเรือประมงเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนเรือและอวนลาก (trawl net) ซึ่งเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่สำคัญที่สุดในเวลานั้น เรือประมงพลังงานไอน้ำเหล่านี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการหาปลาป้อนตลาดตามเมืองใหญ่ๆ ในยุโรปที่ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับตันเอ็ดดี้ (Captain Eddie) กับตันเรือจักรไอน้ำลำหนึ่งได้ยื่นขอสัมปทานจากอังกฤษ ในปี 2437 เพื่อใช้เรืออวนลากจับปลาในทะเลแถบปีนัง ปรักและสลังอร์ แต่ไม่ได้รับอนุญาต หลังจากนั้นรัฐบาลอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ อังกฤษและฝรั่งเศสต่างพยายามทดลองใช้เรืออวนลากจับปลาในน่านน้ำรอบดินแดนอาณานิคมแต่ก็ไม่สำเร็จ

สำหรับญี่ปุ่นนั้นการทำประมงแบบเป็นอุตสาหกรรมเริ่มขึ้นเมื่อต้นทศวรรษ 2440 เมื่อมีการ

ใช้เรือติดเครื่องจักรออกหาปลา ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่การประมงแบบอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (Yamashita, 2012, pp.174-175) ในช่วงเวลาเดียวกันราวพุทธทศวรรษ 2440 ประมงญี่ปุ่นก็เริ่มใช้อวนลากคานถ่าง (beam trawls) หาปลาในอ่าวมินาโมริ ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี กระทั่งปลายพุทธทศวรรษ 2460 บริษัทญี่ปุ่นเจ้าของเรืออวนลากจึงได้ดัดแปลงเครื่องยนต์ดีเซลติดตั้งลงในเรือ ต่อมาบริษัทสร้างเรือประมงของญี่ปุ่นในมินาโมริสามารถสร้างเรือประมงที่ออกแบบมาสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลได้สำเร็จ โดยเรือชนิดนี้เหมาะสำหรับจับปลาในเขตน่านน้ำลึกชายฝั่งฟิลิปปินส์ (Butcher, 2004, pp.136-142)

การบุกเบิกอุตสาหกรรมประมงของญี่ปุ่นในดินแดนทะเลใต้ที่ประสบความสำเร็จดังกล่าวข้างต้นเป็นผลสืบเนื่องจากการที่ญี่ปุ่นเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 และประกาศสงครามกับเยอรมันเมื่อสิงหาคม 2457 ทำให้ญี่ปุ่นได้ควบคุมสิทธิของเยอรมันเหนือหมู่เกาะในทะเลแปซิฟิกทางทิศเหนือของเส้นศูนย์สูตร เช่น ปาลา (Palua) สหพันธรัฐไมโครนีเซีย (Federated States of Micronesia) หมู่เกาะมาร์แชลล์ (Marshall Islands) หมู่เกาะนอร์เทิร์นมาเรียนา (Northern Mariana Islands) จนกระทั่งสิ้นสงครามโลก สันนิบาตชาติได้มอบสิทธิของเยอรมันที่มีอยู่เดิมในหมู่เกาะแปซิฟิกนั้นแก่ญี่ปุ่นเป็นการตอบแทนในการเข้าร่วมสงคราม ญี่ปุ่นได้สำรวจทรัพยากรทะเลบริเวณหมู่เกาะดังกล่าวและรัฐบาลตัดสินใจสนับสนุนทางการเงินในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ รวมทั้งจัดซื้อเรือประมงปลาทุ่นารวมทั้งอุปกรณ์ โดยเน้นที่การจับประเภทเบ็ดควัด (pole and line tuna fishing) เบ็ดราว (tuna longlining) และประเภทยื่น (tuna trolling trials) ประมงในหมู่เกาะแปซิฟิกของญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดีช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยปลาเหล่านี้ถูกนำ

ไปแปรรูปผลิตเป็นสินค้าหลักคือปลาแห้ง (katsuo-bushi) (Gillett, 2007, 2-4) อาหารทะเลกระป๋อง (Shimizu, 1993, 79-80)

อุตสาหกรรมประมงญี่ปุ่นในน่านน้ำทะเลใต้ที่ขยายตัวเริ่มต้นจากหมู่เกาะในทะเลแปซิฟิกทางทิศเหนือของเส้นศูนย์สูตรตามด้วยน่านน้ำฟิลิปปินส์เช่นนี้ทำให้แรงงานประมงจากญี่ปุ่นเดินทางไปยังภูมิภาคทะเลใต้เพิ่มขึ้นด้วย อันเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเดินทางของชาวญี่ปุ่นไปยังภูมิภาคใต้เพื่อแสวงหา

ช่องทางธุรกิจ ลักษณะเช่นนี้ดำเนินมาแล้วตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ความแตกต่างที่สำคัญคือช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นแรงงานชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ในภูมิภาคใต้เป็นแรงงานสตรีภาคบริการ (Karayuki) ต่อเมื่อภายหลังสงครามโลกได้เปลี่ยนเป็นแรงงานชายที่อยู่ในภาคธุรกิจต่างๆ เช่น การธนาคาร การเดินเรือ เหมืองเหล็ก สวนเกษตรขนาดใหญ่อย่างสวนยางพาราและปอกระเจา (Shiraishi, 1993, 9-13) รวมทั้งแรงงานประมงที่กล่าวถึงข้างต้น

ตารางที่ 1 จำนวนชาวประมงญี่ปุ่นในทะเลใต้

	2463	2470		2474	2478
	ชาวประมง	ผู้อยู่ในธุรกิจประมง	ชาวประมง	ชาวประมง	ชาวประมง
พม่า	45	48	30	33	47
สยาม	1	1	1	13	55
อินโดจีนของฝรั่งเศส	0	0	0	0	1
สิงคโปร์	90	656	615	915	1,041
สหพันธรัฐมาลายา	0	10	6		
บอร์เนียวเหนือ	0	30	26	110	316
เนเธอร์แลนด์อีสต์อินดีส์	35	219	187	621	517
ฟิลิปปินส์	412	615	511	1,108	1,165
รวม	583	1,579	1,376	2,800	3,142

ที่มา: ปรับปรุงจาก Katoka, 1991, p.16

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าแรงงานประมงชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ประกอบกิจการอยู่ที่ฟิลิปปินส์ รองลงมาคือสิงคโปร์ซึ่งจำนวนแรงงานประมงและผู้อยู่ในธุรกิจประมงชาวญี่ปุ่นเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากจาก 90 คนในปี 2463 เป็น 1,271 คนในปี 2470 อันที่จริงประมงญี่ปุ่นพยายามจะขยายกิจการในสิงคโปร์มาตั้งแต่ปี 2435 แล้ว แต่มายายตัวได้จริงในปี 2455 เมื่อโชะจิโระ ชะกะโมะโตะ ประสบความสำเร็จในการใช้เบ็ดจับปลาได้ปริมาณมากในน่านน้ำสิงคโปร์ กระทรวงเกษตรและการพาณิชย์ของญี่ปุ่นจึงส่งผู้เชี่ยวชาญด้านประมงมายังสิงคโปร์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของธุรกิจประมงญี่ปุ่นและตลาดการค้าปลาในสิงคโปร์ ซึ่งพบว่าสามารถขอใบอนุญาตจับปลาได้สะดวกและมีตลาดการค้าปลาที่มีการบริหารจัดการเป็นอย่างดี ทางกรญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงมายังสิงคโปร์อย่างต่อเนื่อง เพื่อทดลองใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ ในการจับปลาเพื่อการพาณิชย์ โดยกระทรวงเกษตรของญี่ปุ่นเน้นการจับปลาเพื่อการค้าแบบปลาสดซึ่งมีราคาดีกว่าปลาแห้งและปลาเค็มที่เรือขายประมงชาวจีนนิยมทำอยู่ก่อนแล้ว โดยผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งได้ตัดสินใจตั้งบริษัทประมงขึ้นในสิงคโปร์ เช่น Taisei Fishing Company (ตั้งปี 2460) Nanmei Fishing Company (ตั้งปี 2463) Ishizu Fishing Company (ตั้งปี 2464) แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก (Shimizu, 1997, pp.326-328)

กระทั่งอะฟูคุ โทะระ หนึ่งในผู้เชี่ยวชาญที่รัฐบาลญี่ปุ่นส่งมาศึกษางานที่สิงคโปร์ และตัดสินใจเปิดบริษัทประมงที่ปีนังเมื่อ พ.ศ.2467 ได้ประยุกต์เทคนิคการจับปลาแบบมูโรอะมิ (ดูภาพที่ 1) ซึ่งเป็นวิธีการจับปลาแบบโอะกินะวะมาใช้จับปลาบริเวณคาบสมุทรมาลายู จนประสบความสำเร็จอย่างมาก ทำให้วิธีการดังกล่าวกลายเป็นวิธีหลักที่ประมงญี่ปุ่นใช้จับปลานาน้ำแถบนี้ การจับปลาแบบมูโรอะมิ

มีลักษณะเฉพาะตัวทั้งรูปแบบของอวนที่ใช้ซึ่งต้องประกอบกับความสามารถของชาวประมงแต่ละคนที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีเป็นเวลาหลายปี ดังนั้นการจับปลาด้วยวิธีนี้จึงไม่สามารถใช้ชาวประมงท้องถิ่นได้ แต่ต้องนำเข้าแรงงานประมงจากเมืองโอะโตะมังกะโอะกินะวะที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้ว ซึ่งสันนิษฐานว่าชาวประมงโอะโตะมังกะโอะกินะวะจะเดินทางผ่านมาทางฟิลิปปินส์และเข้าสู่สิงคโปร์ โดยเน้นจับปลาบริเวณชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมาเลย์ (Yakage, 2011, pp.26-27)

แรงงานประมงจากโอะโตะมังกะโอะกินะวะจะอยู่อาศัยตามเมืองท่าที่มีท่าขึ้นปลาที่สำคัญในขณะนั้น เช่น สิงคโปร์ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้มีมาตรการด้านกฎหมายในการกีดกันชาวต่างประเทศในการทำประมง โดยเดินเรือจับปลาบริเวณทะเลบาลิมูน (Balimun Sea) หมู่เกาะเรียว (Riau Islands) ข้ามไปที่เกาะสุมาตรา และช่องแคบบังกา (Bangka Strait) โดยครึ่งหนึ่งของปริมาณปลาทะเลที่จับได้ทั้งหมดป้อนให้กับตลาดภายในสิงคโปร์เอง (Shimizu, 1997, p.328-329) เมืองที่มีท่าขึ้นปลาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ ท่าปลาฮอร์ยาตากาของเนเธอร์แลนด์อีสต์อินดีส์ ซึ่งในทศวรรษ 2470 ชาวญี่ปุ่นได้เข้าไปมีบทบาทในธุรกิจประมงมากขึ้น แต่ก็ยังน้อยกว่าฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ แม้จะมีการพัฒนาท่าเรือปัตตาเวียเป็นท่าขึ้นปลาและท่าเทียบเรือภายใน ตลอดจนการสร้างท่าเรือตันจุงปรีก (Tanjung Priok) ขึ้นใหม่ในทศวรรษ 2470 เพื่อรองรับเรือพาณิชย์ระหว่างประเทศ (Orishimo, 2014) แล้วก็ตาม

กล่าวโดยสรุปคือ ทศวรรษ 2460 บทบาทของประมงญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังจำกัดตัวอยู่ที่ฟิลิปปินส์และคาบสมุทรมาลายูเป็นหลัก ความสำเร็จของประมงญี่ปุ่นเกิดขึ้นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทั้งการใช้เรือยนต์และเครื่องมือที่ใช้ในการจับปลา ในขณะที่ชาวประมงท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงใช้เรือ

ที่อาศัยพลังงานธรรมชาติและเครื่องมือจับปลาที่เน้นจับปลาในเขตที่น้ำไม่ลึกมากนัก ส่วนรัฐบาลของดินแดนทั้งสองยังไม่ได้ออกมาตรการจำกัดบทบาทของประมงญี่ปุ่นจนกระทั่งเข้าทศวรรษ 2470 (Butcher, 2004, pp.164-167) ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่ประมงญี่ปุ่นประสบปัญหาการต่อต้านจากชาวจีนซึ่งมีบทบาทในการประมงท้องถิ่นของแต่ละที่ ภายหลังกองทัพญี่ปุ่นบุกยึดแมนจูเรียนในปี พ.ศ.2474 อันเป็นหนึ่งในชนวนนำไปสู่สงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2474-2488)

การจำกัดบทบาทของประมงญี่ปุ่นของทั้งสองรัฐบาลและการต่อต้านประมงญี่ปุ่นของชาวจีนในดินแดนอาณานิคมจะเกี่ยวพันกับการที่ประมงญี่ปุ่นขยายน่านน้ำการจับปลาไปยังอ่าวไทยและชายฝั่งอันดามันหรือไม่นั้น ยังไม่พบเอกสารที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้โดยตรง แต่ความเชื่อมโยงนี้อาจตีความได้จากการปรากฏตัวของ “มอเตอร์โบ๊ต” ญี่ปุ่นในอ่าวไทยเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2475 ซึ่งนับเป็นก้าวแรกของการบุกเบิกน่านน้ำไทยของประมงญี่ปุ่น การบุกเบิกตลาดของไทยในช่วงแรกนั้นประมงญี่ปุ่นเน้นการจับปลาทะเลเพื่อการค้าแบบปลาสดเช่นเดียวกับที่สิงคโปร์ ซึ่งได้ราคาดีกว่าการค้าปลาแห้งและปลาเค็มที่เรือขายพ่อค้าชาวจีนที่สิงคโปร์ ประจวบคีรีขันธ์ กรุงเทพมหานคร และไซ่ง่อน ยึดครองอยู่ โดยผู้ที่สนใจทำลายเรือขายพ่อค้าจีนในธุรกิจปลาแห้งและปลาเค็มนั้นไม่ใช่ประมงญี่ปุ่น แต่เป็นบริษัทนำเข้าส่งออกขนาดใหญ่ของเนเธอร์แลนด์อีสต์อินดีส์ ([3] สร 0201.31/9)²

2. “มอเตอร์โบ๊ต” : ประมงญี่ปุ่นในน่านน้ำไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

แม้ยังไม่พบเอกสาร แต่สันนิษฐานได้ว่ามูลเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างประมงเอกชนของญี่ปุ่น

และรัฐบาลไทย เริ่มขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ถึงก่อนวันที่ 20 มกราคม 2476 โดยชาวญี่ปุ่นชื่อมุยึคาว่า (สะกดตามต้นฉบับ) ภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการขออนุญาตจับปลาโดยใช้เรือยนต์ ซึ่งยังไม่เคยมีการใช้เรือติดเครื่องยนต์ในการทำประมงในน่านน้ำไทยมาก่อน รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณา ซึ่งคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของคณะกรรมการที่สภาเศรษฐกิจตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงกฎหมายประมงอยู่ก่อนแล้ว โดยคณะกรรมการเห็นว่าไม่ควรอนุญาต เพราะเกรงว่าจะมีชาวต่างชาติรายอื่นๆ ขออนุญาตเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้เสียหายต่อผลประโยชน์ของชาวไทย แม้รัฐบาลไม่ต้องการให้ใบอนุญาตแก่มุยึคาว่า แต่เนื่องจากในขณะนั้นไม่มีกฎหมายรองรับ คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายประมงของสภาเศรษฐกิจจึงได้นำเรื่องนี้เข้าพิจารณาในการร่างกฎหมายประมงในคราวเดียวกัน (สชช. [3] สร.0201.31/6)

คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายประมงของสภาเศรษฐกิจได้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการค่าน้ำรัตนโกสินทรศก 120 และกฎกระทรวงเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยรัฐบาลได้อนุมัติให้ร่างเฉพาะพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งมีใจความสำคัญให้รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะไม่ให้อาชญาบัตรแก่บุคคลใด ซึ่งอยู่ในประเภทที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงที่จะออกเป็นครั้งคราวต่อไป ส่วนกฎกระทรวงที่ไม่ออกใบอาชญาบัตรแก่คนต่างด้าว นั้น รัฐบาลให้ระงับไว้ก่อน เพราะเกรงว่าจะเกี่ยวข้องกับสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศต่างๆ และรัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาในประเด็นนี้ โดยคณะกรรมการเสนอว่าการขัดกับสัญญาทางพระราชไมตรีนั้นสามารถตีความได้

² ประเด็นนี้ผู้เขียนได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 ของงานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมประมงไทย: การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น พ.ศ. 2470-2503”

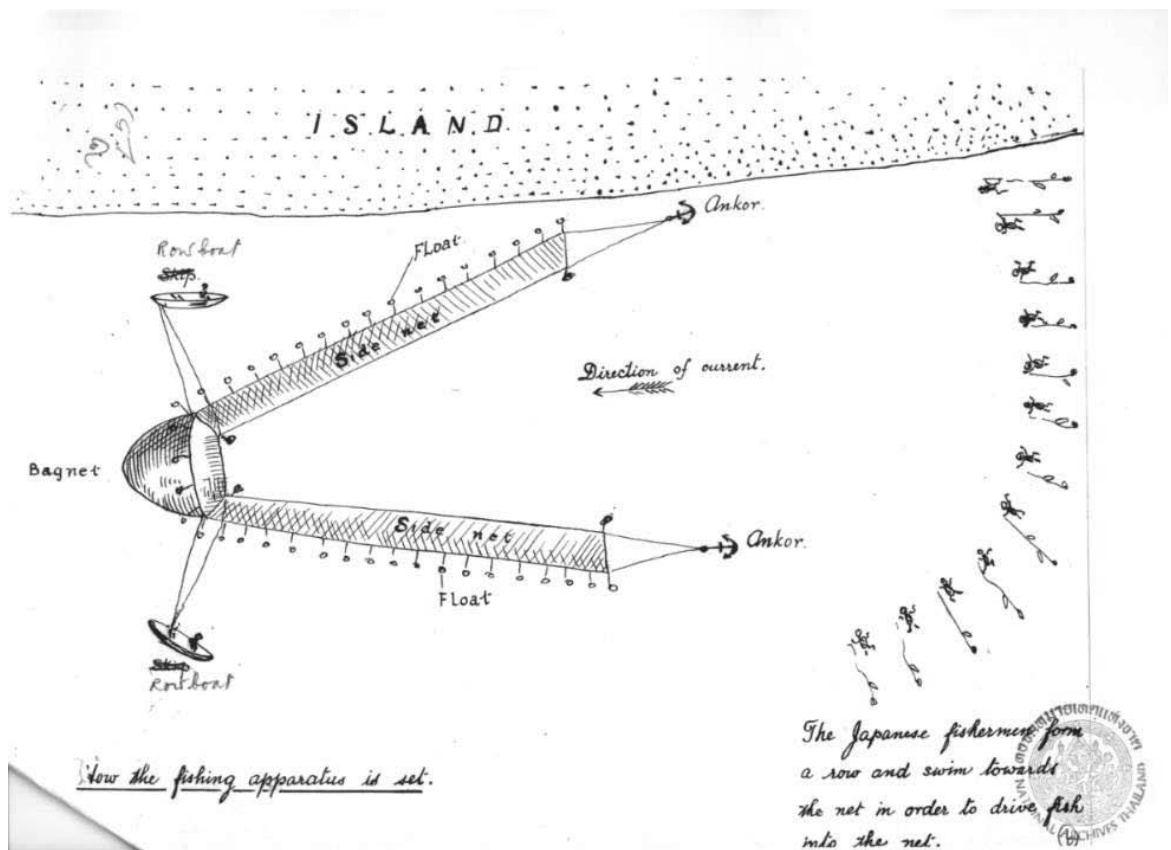
2 อย่าง แต่หากรัฐบาลไทยมีเหตุผลที่ดีพอก็สามารถห้ามได้ แต่ควรออกเป็นการห้ามโดยทั่วไป เช่น ห้ามจับสัตว์น้ำโดยเรือมอเตอร์โบ๊ต ไม่ใช่การห้ามเป็นกรณีด้วยการออกเป็นกฎกระทรวง อย่างไรก็ตามคณะกรรมการเศรษฐกิจเห็นว่าการห้ามที่วิธีการจับนั้น ไม่ตรงเป้าหมายของรัฐบาล เพราะรัฐบาลต้องการห้ามคนต่างชาติทั้งจีนและญวนด้วย ซึ่งชาวประมงเหล่านี้ยังคงเรือไม่ติดเครื่องยนต์ในการทำประมงบริเวณอ่าวไทย (สจข. [3] สร.0201.31/6)

ด้านมูยิควานนั้นภายหลังยื่นขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการเป็นเวลานานแต่ไม่ได้รับอนุญาต จึงได้นำเรือยนต์ไปจดทะเบียนในนามชาวสยามคือนางพิลิสฐุสุขุมการ (สะกดตามเอกสารจดหมายเหตุ³) และให้นางพิลิสฐุสุขุมการยื่นขอใบอนุญาตทำประมงด้วยอวนและลูกเรือชาวญี่ปุ่นต่อจังหวัดสมุทรปราการอีกครั้ง เรื่องนี้ถูกส่งต่อให้คณะกรรมการพิจารณา โดยให้ความเห็นว่าไม่ควรอนุญาตเนื่องจากอวนรูปแบบดังกล่าว (ดูภาพที่ 1) เป็นอวนที่ไม่เคยมีการใช้ในน่านน้ำสยาม ซึ่งกรมประมงเห็นว่ายังไม่ควรอนุญาต คณะกรรมการจึงได้เสนอเหตุผลในการปฏิเสธการออกใบอนุญาต 2 แบบ คือ หนึ่ง เหตุผลเรื่องการใช้ตัวแทนชาวไทยในการจดทะเบียนเรือยนต์ของคนต่างชาติ หรือ สอง ให้ออกประกาศเพิ่มเติมในมาตราที่ 3 ของพระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ แก้วไขเพิ่มเติม พ.ศ.2472 ห้ามใช้อวนที่นางพิลิสฐุสุขุมการขออนุญาต คือ “...อวนผืนกลางเป็นถุงและมีอวนปีกซึ่งอวนเหล่านี้เคลื่อนที่ได้...” ซึ่งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ตัดสินใจตามเหตุผลข้อสอง โดยออกประกาศลงวันที่ 20 เมษายน 2476 ห้ามไม่ให้ใช้อวนชนิดดังกล่าวทำการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำแห่งพระราชอาณาจักสยาม (สจข. [3] สร.0201.31/12; ราชกิจจานุเบกษา 21 เมษายน 2476, เล่ม 50, 132) อย่างไรก็ตาม การถกเถียงเรื่องนี้หยุดชะงักไปเมื่อเกิดเหตุการณ์ยึดอำนาจรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติ

ธาดา โดยการนำของพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เมื่อ 20 มิถุนายน 2476 (สจข. [3] สร.0201.31/6)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าการยื่นคำร้องขออนุญาตจับปลาโดยใช้เรือยนต์ของมูยิควานนั้นมีประเด็นให้พิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ การเป็นคนต่างด้าวและการใช้เครื่องมือชนิดใหม่ (เรือยนต์และอวนชนิดใหม่)

ในน่านน้ำไทยมีคนที่ต่างด้าวทำการประมงอยู่นานแล้วโดยเฉพาะชาวจีนและญวน ซึ่งยังคงใช้เรือที่ใช้แรงจากธรรมชาติ เช่น แรงของมนุษย์หรือแรงลมทะเล ซึ่งเป็นการจับปลาที่ยังไม่เป็นอุตสาหกรรม หากพิจารณาเช่นนี้ก็อาจตีความได้ว่ามูยิควานจะเป็นเอกชนรายแรกที่พยายามนำเทคโนโลยีการประมงแบบใหม่ คือ การใช้เรือยนต์รวมทั้งอวนรูปแบบใหม่เข้ามาใช้ในการจับปลานาน้ำไทยอย่างถูกกฎหมาย ภายหลังการรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 ไม่นาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (พระยาโกมารกุลมนตรี-ชิน โกมารกุล ณ นคร) ได้มีหนังสือลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2476 ถึงนายกรัฐมนตรี (พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา) ว่ากระทรวงเศรษฐกิจต้องการเร่งดำเนินการเรื่องเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำที่ค้างพิจารณาในสภาเศรษฐกิจสองเรื่อง คือ เรื่องห้ามไม่ให้ชนต่างด้าวจับปลาในน่านน้ำสยาม และ เรื่องโอนอำนาจการควบคุมจับสัตว์น้ำจากกระทรวงพระคลังมาเป็นอำนาจของกระทรวงเศรษฐกิจ สำหรับเรื่องชนต่างด้าวจับปลานั้นได้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศตรวจสอบว่าการห้ามชนต่างด้าวจับปลาเป็นการผิดหลักปฏิบัติสากลหรือไม่ โดยระหว่างนั้นกระทรวงเศรษฐกิจได้มีท้องตราไปยังมณฑลต่างๆ ว่าหากมีชาวต่างประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีมาขออนุญาตจับสัตว์น้ำในน่านน้ำสยาม ให้สมุหเทศาภิบาลรอกการอนุญาตไว้ และให้รายงานมายังกระทรวงเศรษฐกิจ (สจข. [3] สร.0201.31/6)

ภาพที่ 1 “...อวนผืนกลางเป็นอวนและมีอวนปีก ซึ่งอวนเหล่านี้เคลื่อนที่ได้...”

การทำประมงด้วยอวนแบบมูโรอะมิ เทคโนโลยีเฉพาะของชาวโอะกินะวะ

ที่มา: สจข. [3] สร.0201.31/12

ในระหว่างนั้น เรือญี่ปุ่นได้เข้ามาจับสัตว์น้ำบริเวณฝั่งทะเลตะวันตกและอ่าวไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรัฐบาลไทยทราบดี เรื่องนี้ได้ถูกพิจารณาเป็นวาระหนึ่งในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 24 เมษายน 2477 (สจข. [3] สร.0201.31/8) กระทั่งนำมาสู่การออกพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตรับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 (ราชกิจจานุเบกษา 28 ตุลาคม 2477, เล่ม 51, น.795 ต่อไปนี้จะเรียกว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 2477) ได้สำเร็จ เงื่อนไขสำคัญของพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบต่อการจำกัด

บทบาทของชาวประมงต่างชาติคือการจำกัดจำนวนคนต่างด้าวในเรือจับปลา โดยห้ามมีคนต่างด้าวเกินร้อยละ 25 ของจำนวนคนในเรือทั้งหมด คนต่างด้าวในเรือจะมีจำนวนเกินร้อยละ 25 ได้ในกรณีคนต่างด้าวเหล่านั้นได้รับอนุญาตให้เป็นครูสอนการประมงเท่านั้น (จุล , 2519, น.34-36)

กว่าพระราชบัญญัติจะออกมาได้ก็นับเป็นเวลาเกือบสองปีนับตั้งแต่มีขั้วความขัดแย้งขอใบอนุญาตใช้เรือยนต์จับปลา ในท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลห้ามเฉพาะการใช้คนต่างด้าวและอวนชนิดใหม่เท่านั้น ส่วนการใช้เรือ

ยนต์นั้นไม่ได้ห้าม ดังนั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2477 การใช้เรือยนต์เพื่อการประมงจึงเพิ่มปริมาณขึ้น อย่างไรก็ตามก็นำในน่านน้ำไทยอย่างต่อเนื่องดังแสดงในตารางที่ 2 ก็ตามภายหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วย

สิทธิ 2477 แล้วก็ยังพบเรือของญี่ปุ่นลักลอบจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยอย่างต่อเนื่องดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปคดีความเรือประมงญี่ปุ่นที่ถูกจับในน่านน้ำไทย ระหว่าง พ.ศ.2478-2480

ที่	จับเมื่อ	บริเวณที่ถูกจับ	เจ้าของเรือ	ชื่อเรือ/ขนาด
1	14 ม.ค. 2478	เกาะโรงโชน โรงหนัง อ.บางละมุง จ.ชลบุรี	นางพิสิษฐสุขุมการ มัยแก้ว แซ่เหี้ย	เรือกวางอานและเรือคิงพิชเซอร์ ขนาด 12.2 ตัน เรือเล็ก 8 ลำ นายเรือไทย 1 คน ลูกเรือญี่ปุ่น 38 คน
2	4 ก.พ.2478	เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง	นายอิชิเซ ชาวญี่ปุ่น	เรือโกโซมารุเครื่องเผาหัว (15 ตัน 50 แรงม้า) พร้อมเรือ ลำปั่น 3 ลำ ชาวญี่ปุ่น 19 คน
3	9 ก.พ.2478	เกาะช้าง เกาะกูด จ.ตราด	Takeichi Kanashiro	Yasuki Maru ขนาด 16 ตัน จดทะเบียนเรือจับหอยที่สิงคโปร์ มีคนประจำเรือ 13 คน
4	2 พ.ย.2478	เกาะรัง เกาะกูด เกาะช้าง จ.ตราด	ไม่มีข้อมูล	เรือยนต์ญี่ปุ่นชื่อกวางอันกับเรือฟาง 3 ลำ พร้อมชาวญี่ปุ่น 22 คน ชาวไทย 15 คน
5	25 พ.ค.2479	เกาะรัง อ.เกาะช้าง จ.ตราด	เอฟูกุ โตระ	เรือกิฟุมารุ ยาว 19 เมตร 80 แรงม้า เรือไล่ 2 ลำ พร้อมจีนอิสระกับพวก รวม 37 คน
6	27 พ.ย.2479	เกาะไข่ เกาะดอน จ.ภูเก็ต	ไม่มีข้อมูล	เรือยนต์ญี่ปุ่น 1 ลำกับเรือฟาง 5 ลำ ชนเรือแจวนายทิง หาญเคียว ไม่หยุดช่วยเหลือ
7	13 ต.ค.2480	เกาะพีพี จ.กระบี่	นามิซาโตะ ตาโล เป็นนายเรือ	เรือโกโซมารุเครื่องเผาหัว เรือฟาง 2 ลำ นามิซาโตะ ตาโล นายเรือกับชาว ญี่ปุ่น 16 คน
8	21 พ.ย.2480	เกาะเสม็ด เกาะมัตรา อ่าวปากน้ำชุมพร	ไม่มีข้อมูล	เรือยนต์ 1 ลำกับเรือไล่ 5 ลำ คนราว 50 คน เรือชักธงญี่ปุ่น เรือหลวงตระเวนวาริยังไล่ 10 นัด แต่หนีไปได้

ที่มา: ผู้วิจัยรวบรวมจาก สจช. [1] มท 3.1.4.14/1, สจช. [1] มท 3.1.4.14/2, สจช. [1] มท 3.1.4.14/3, สจช. [1] มท 3.1.4.14/5, สจช. [1] มท 3.1.4.14/7, สจช. [1] มท 3.1.4.14/9 , สจช. [1] มท 3.1.4.14/11

บริบทกว้างๆ ที่เป็นลักษณะร่วมกันของคติความทั้งหมดคือ กลุ่มธุรกิจญี่ปุ่นที่ดำเนินกิจการจับสัตว์น้ำทะเลเพื่อการค้าแบบสดต้องการขยายเขตจับสัตว์น้ำเข้ามายังน่านน้ำไทย โดยน่าจะมีเหตุผลที่ผลักดันแนวทางดังกล่าวอยู่หลายประการ เช่น การถูกจำกัดบทบาทจากฟิลิปปินส์และบริติชมลายา ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในน่านน้ำของบริติชมลายาไม่เพียงพอ การต่อต้านจากเครือข่ายประมงชาวจีนในการใช้โครงสร้างพื้นฐานในสิงคโปร์ เช่น ท่าขึ้นปลา ห้องเย็น น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ส่วนรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีกฎหมายที่ใช้ในการจับกุมเรือประมงทั้งสิ้น 4 ฉบับหลักๆ คือ 1.พระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ ศก 120 2.พระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนแลออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยามพุทธศักราช 2477 3.พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตจับสัตว์น้ำสยามพุทธศักราช 2477 และ 4.กฎรั้งมนตรีกะทรวงคลังแก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 20 เมษายน 2476 จากคำพิพากษาและเอกสารเกี่ยวกับการสอบสวนคดีความเรือประมงญี่ปุ่นลักลอบจับสัตว์น้ำสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะได้ดังนี้

ประการแรก การจับปลาน่านน้ำไทยของประมงญี่ปุ่นต้องใช้เรือที่มีเทคโนโลยีสูง เช่น เรือขนาดใหญ่ที่สามารถเดินเรือระหว่างไทยกับสิงคโปร์ได้ เรือที่มีห้องบรรทุกน้ำแข็งอยู่ภายใน เป็นต้น ซึ่งเรือเหล่านี้มีขนาดและเทคโนโลยีสูงกว่าเรือประมงทั่วไปที่ชาวประมงท้องถิ่นใช้ ลักษณะเฉพาะนี้สะท้อนให้เห็นได้จากคำให้การของนายเรือและลูกเรือภายหลังถูกจับกุม มักให้การคล้ายคลึงกันคือนายเรือและลูกเรือนำเรือออกมาจับสัตว์น้ำอย่างพลการ โดยเจ้าของเรือไม่ได้มีส่วนรู้เห็น เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เรือและเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่มีราคาสูงถูกริบ เนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 2477 มาตรา 8 ระบุไว้ว่าเรือสัญชาติต่างประเทศที่กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นของแผ่นดิน ตามเงื่อนไขที่กำหนด

ไว้ในมาตรา 27 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งระบุไว้ว่าหากสิ่งของที่บุคคลใช้หรือมีไว้โดยเจตนาจะใช้สำหรับกระทำความผิด ท่านว่าเป็นของควรริบ เว้นแต่ของที่ว่ามานี้เป็นของผู้อื่นที่เขามิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดหรือเจตนาที่กระทำความผิดนั้น ท่านว่ามิควรริบ ซึ่งเรือเทคโนโลยีสูงของญี่ปุ่นที่รบได้นั้นรัฐบาลไทยจะนำไปใช้ประโยชน์อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการจับปลาทะเลแบบเป็นอุตสาหกรรมในระยะแรก

ตัวอย่างเช่น คดีความลำดับที่ 1 กรณีเรือตระเวนตอร์ปิโด 2 ของกองทัพเรือจับเรือกวางอานและเรือคิงฟิชเซอร์ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2478 ที่ อ.บางละมุง จ.ชลบุรี โดยเรือคิงฟิชเซอร์นั้นนายเรือคือ เรือโทปุ้ย นาคสิงห์ (นอกราชการ) ให้การว่าเจ้าของเรือเป็นคนไทยคือหลวงกัณฑ์ลักษณะวิจารณ์ (บิดาของนางพิสิษฐสุขุมการที่เคยเป็นตัวแทนรับจดทะเบียนเรือยนต์ให้มูยี่คาว่า) โดยเรือคิงฟิชเซอร์ใช้เครื่องมือชนิดอวนถูง อวนปีก (ภาพที่ 1) ซึ่งเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำต้องห้ามตามประกาศลงวันที่ 20 เมษายน 2476 ของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีลูกเรือญี่ปุ่น 21 คน ส่วนเรือกวางอานมีนายเรือพร้อมผู้ประจำเรือเป็นชาวญี่ปุ่นรวม 17 คน เนื่องจากไม่มีเงินจ่ายค่าปรับทั้งนายเรือชาวไทยพร้อมลูกเรือญี่ปุ่นรวม 38 คน จึงถูกคุมขังที่เรือนจำชลบุรี โดยมิสเตอร์มียาซากิ (สะกดตามต้นฉบับ) กองสุลญี่ปุ่นได้เดินทางไปเยี่ยมลูกเรือญี่ปุ่นเหล่านี้ถึงจังหวัดชลบุรี (สจข. [1] มท 3.1.4.14/1)

ศาลพระราชอาญาได้พิพากษาหลวงกัณฑ์ลักษณะวิจารณ์และนายเกิดเจ้าของบริษัทซุ่นเฮงซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างเรือโทปุ้ยกับพวกให้กระทำความผิด โดยคำพิพากษานี้มีคำสั่งให้ริบเรือยนต์ทั้ง 2 ลำ ระหว่างที่คดีอยู่ในศาลอุทธรณ์ นางพิสิษฐสุขุมการเจ้าของเรือคิงฟิชเซอร์และนายมูยี่เกา แซ่เหี้ยเจ้าของเรือกวางอานได้ยื่นอุทธรณ์ไม่ให้ริบเรือ เนื่องจากทั้งสองไม่ได้มีส่วนรู้เห็นเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดด้วย อย่างไรก็ตาม

ศาลจังหวัดชลบุรีได้พิพากษาเมื่อ 9 กันยายน 2478 เห็นควรไม่ให้รับเรือกวางอันเพราะมีเหตุให้เชื่อได้ว่า นายเกียดเจ้าของบริษัทซุนเฮงได้เข้ามาจากนายม้วยเก๋จริง โดยให้รับเฉพาะเรือคิงฟิชเชอร์ เรือลำนี้เดิมชื่อเรือพังกะเป็นเรือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ปรากฏเอกสารถูกต้องว่านางพิสิฐสุสมการได้ครอบครองเป็นเจ้าของเมื่อ เมษายน 2477 แล้วนำมาดัดแปลงเป็นเรือสำหรับจับสัตว์น้ำมีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนคือมีห้องสำหรับบรรทุกน้ำแข็งเพื่อแช่ปลาที่จับได้กลับมายาขบนบก อีกทั้งคำให้การของนางพิสิฐสุสมการที่ว่าไม่มีส่วนรู้เห็นกับการกระทำของบิดาคือหลวงภักชวลิตกษัตริย์วิจารณ์นั้นไม่มีน้ำหนัก ศาลพิจารณาแล้วตัดสินว่านางพิสิฐสุสมการมีส่วนในการว่าจ้างเรือโทปุยให้กระทำการผิดกฎหมาย (สจช. [1] มท 3.1.4.14/5) ส่วนเรือคิงฟิชเชอร์ที่ยึดมาจากนางพิสิฐสุสมการได้ถูกดัดแปลงเป็นเรือประมงเพื่อให้กองมหันตโทษ กรมราชทัณฑ์ เอาไปใช้ฝึกอาชีพที่นิคมฝึกอาชีพเกาะตะรุเตาจังหวัดสตูล ซึ่งเริ่มบุกเบิกในปี 2479 (สจช. [1] มท 3.1.4.14/6)

อีกตัวอย่างหนึ่งเช่นคดีความลำดับที่ 2 การจับกุมเรือโกโซมารูที่ อ.กันตัง จ.ตรัง เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2478 นายกาญานายเรือให้การว่าได้เอาเรือของนายอิชิเซซึ่งมีใบอนุญาตจับปลาในเขตป็นังสิงคโปร์และพม่า ออกมาจับปลาเพื่อเตรียมขายในช่วงเทศกาลตรุษจีน แต่จับปลาที่นานน้ำป็นังไม่ได้มากพอ จึงลักลอบเข้ามาจับบริเวณ จ.ตรัง นายอิชิเซได้ยืนยันแก่ศาลว่านายกาญานายเรือได้ขอเช่าเรือประมงของตนออกมาทำการประมง โดยตนไม่มีส่วนรู้เห็นแต่อย่างใดในการลอบจับสัตว์น้ำในเขตไทย จึงคัดค้านการรับเรือยนต์และอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ อย่างไรก็ตามศาลพิจารณาแล้วเห็นว่านายกาญานายเรือเป็นนายเรือประมงให้แก่ นายอิชิเซเป็นประจำอยู่แล้ว และทั้งสองไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่านายกาญานายเรือออกมาจับปลาครั้งนี้อย่างพลการ โดยนายอิชิเซไม่มีส่วนรู้เห็น จึงมีคำสั่งรับ

เรือยนต์และอุปกรณ์เป็นของแผ่นดิน (สจช. [1] มท 3.1.4.14/2)

ประการที่สอง เรือประมงญี่ปุ่นที่ลักลอบจับสัตว์น้ำในไทยมักเป็นเรือที่จดทะเบียนในสิงคโปร์ เนื่องจากประมงญี่ปุ่นเน้นการจับปลาทะเลเพื่อการค้าสด ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานหลัก 2 อย่าง คือ ห้องเย็นและแหล่งน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งขณะนั้นในบริเวณอ่าวไทยมีห้องเย็นเพียง 2 แห่ง คือ บริษัทห้องเย็นไทยจำกัดของนายชกจั่ว หลิมตระกูล ที่ถนนทรงวาดและบริษัทห้องเย็นประมงไทยของหมอมชิต นาคศัพท์ ที่สมุทรปราการ (ธัญญรัตน์, 2545, น.91) จากความไม่พร้อมในเรื่องนี้ทำให้ประมงญี่ปุ่นจำต้องจับปลาในอ่าวไทยแล้วส่งกลับไปยังสิงคโปร์โดยเร็วเพื่อไม่ให้สินค้าเน่าเสีย ซึ่งทำให้เรือประมงที่ญี่ปุ่นส่งมาลักลอบจับปลาในไทยจึงมีเทคโนโลยีสูงดังที่กล่าวถึงข้างต้น

ตัวอย่างเช่น คดีความลำดับที่ 2 การจับกุมเรือโกโซมารูที่ อ.กันตัง จ.ตรัง เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2478 นายอิชิเซเจ้าของเรือนั้นมีใบอนุญาตจับปลาในเขตป็นัง สิงคโปร์และพม่า ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีจดทะเบียนเรือประมงที่สิงคโปร์ ลักษณะดังกล่าวนี้ยังเห็นได้จากคดีความลำดับที่ 3 กรณีเรือดอร์บีโด 2 ของกองทัพเรือได้จับกุมเรือ Yasuki Maru บริเวณเกาะช้าง เกาะกูด จ.ตราด เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2478 มีคนประจำเรือ 13 คน เรือลำนี้เป็นเรือขนาด 16 ตัน จดทะเบียนเป็นเรือจับหอยที่สิงคโปร์ เจ้าของเรือชื่อ Takeichi Kanashiro อาศัยอยู่เลขที่ 15 Hylam Street ซึ่งเป็นย่านชุมชนและธุรกิจของชาวญี่ปุ่นในสิงคโปร์ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ปล่อยเรือประมงลำนี้ โดยไม่ได้ดำเนินคดีแต่อย่างใด เนื่องจากไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนว่าเข้ามาจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทย เพราะเรือลำดังกล่าวเป็นเรือจับหอย จึงไม่พบอุปกรณ์จับสัตว์น้ำประเภทอวน กรณีนี้ได้สร้างความกังวลใจให้กับกองทัพเรือและได้รายงานความย่อหย่อน

ในการทำงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยให้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (พันเอก หลวงพิบูลสงคราม) ได้ทราบ ในรายงานจากกองทัพเรือลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2478 นี้ ได้กล่าวถึงสถานการณ์การลักลอบจับสัตว์น้ำบริเวณ จ.ตราด ที่ได้รับการบอกเล่าจากรายการที่เกาะกูดและเกาะช้างว่า บริเวณเกาะช้างและเกาะกูดมีเรือหาปลาและหาหอยของญี่ปุ่นมาลอบจับสัตว์น้ำอยู่ 5-6 ลำ โดยจะมีเรือใหญ่ขนาดเรือโดยสารพาณิชย์จากสิงคโปร์มารับสัตว์น้ำจากเรือเหล่านี้ทุกสัปดาห์ (สจช. [3] สร 0201.30/14)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ คดีความลำดับที่ 5 การจับกุมเรือกิกิฟูมารุ พร้อมเรือไล่ 2 ลำ บริเวณเกาะรัง อ.เกาะช้าง จ.ตราด เมื่อ 25 พฤษภาคม 2479 เรือลำนี้มีจีนอิสระเป็นนายเรือพร้อมลูกเรือซึ่งไม่ระบุสัญชาติอีก 37 คน ส่วนเจ้าของเรือคือ เอฟูกุ โดระ (สะกดตามต้นฉบับ สจช. [1] มท 3.1.4.14/3) ชาวญี่ปุ่นที่เปิดบริษัทประมงที่สิงคโปร์ ปีนังและชวา โดยบริษัทประมงแห่งนี้ใช้เทคนิคการจับปลาแบบมูโรอะมิและใช้ชาวประมงจากอิโตะมังจังหวัดโอะกินะวะดังที่กล่าวถึงไว้แล้วในส่วนที่ 1 ภายหลังศาลมีคำสั่งให้รับเรือของกลางทั้งหมด เอฟูกุ โดระได้พยายามอุทธรณ์เพื่อให้พิจารณาคดีใหม่ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเรือทั้งหมดถูกโอนให้แก่กองทัพเรือ (สจช. [1] มท 3.1.4.14/3)

ประการที่ 3 เรือประมงญี่ปุ่นที่เข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำในทะเลไทยมีลูกเรือส่วนมากเป็นชาวญี่ปุ่น ซึ่งสันนิษฐานว่าเรือเหล่านี้จะใช้วิธีการจับปลาด้วยอวนมูโรอะมิดังกล่าวข้างต้น ซึ่งต้องใช้ลูกเรือที่ได้รับการฝึกฝนและมีความชำนาญเป็นพิเศษ จากการจับกุมที่แสดงในตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าลูกเรือเป็นชาวญี่ปุ่นเกินร้อยละ 25 ของคนประจำเรือทั้งหมด ทุกกรณีเท่าที่มีข้อมูล ซึ่งผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 2477 ตัวอย่างเช่นคดีความลำดับที่ 1 การจับกุมเรือกวางอานและกิงฟิซเซอร์เมื่อ 14 มกราคม 2478

การจับกุมครั้งนี้สร้างความยุ่งยากให้กับทางการจังหวัดชลบุรีอย่างมาก เนื่องจากลูกเรือญี่ปุ่นต่างโกรธแค้นหลวงกัณฑ์ลักษ์ณวิจารณ์ายจ้างที่ไม่ให้การช่วยเหลือและจะพากันอดอาหารประท้วง อีกทั้งในเรือนจำชลบุรีมีนักโทษชาวจีนอยู่ 40 คนเศษที่โกรธแค้นชาวญี่ปุ่นจากปัญหาการเมืองระหว่างจีนและญี่ปุ่น จึงมีแนวโน้มที่จะก่อความวุ่นวายในเรือนจำ ข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรีจึงขออนุญาตส่งชาวญี่ปุ่น 38 คน พร้อมนายเรือคนไทยมาคุมขังไว้ที่กรุงเทพฯ (สจช. [1] มท 3.1.4.14/1)

ประการที่ 4 จากการสอบปากคำคนประจำเรือคิงฟิซเซอร์และเรือกวางอานให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่าเรือลำนี้ไม่ใช่เรือของนางพิสิษฐ์สุสมการเพียงคนเดียว แต่เป็นเรือของพวกหุ้นส่วนจับปลามีหลวงกัณฑ์ลักษ์ณวิจารณ์ นางพิสิษฐ์สุสมการ นายเถิดเจ้าของบริษัทหุ้นเฮง กับพวกญี่ปุ่นเข้าหุ้นกัน (สจช. [1] มท 3.1.4.14/5) ซึ่งการร่วมทุนลักษณะนี้ยังพบอีกในคดีความลำดับที่ 4 กรณีเรือกวางอันกับเรือฟ่ง 3 ลำ ที่ถูกเรือตอร์ปิโด 3 จับบริเวณ เกาะรัง เกาะกูด เกาะช้าง จ.ตราด เมื่อ 2 พฤศจิกายน 2478 มีชาวญี่ปุ่นถูกจับกุม 22 คน และคนไทย 15 คน การจับกุมครั้งนี้เป็นปัญหาเนื่องจากชาวญี่ปุ่น 19 คนไม่ยอมขึ้นจากเรือ และเจ้าหน้าที่จังหวัดตราดขออนุญาตใช้อาวุธ กระทรวงการต่างประเทศจึงได้ติดต่อกับสถานทูตญี่ปุ่นเพื่อให้ช่วยประสานงาน โดยสถานทูตได้ประสานไปยังนายจางจุนมุนายจ้างของชาวญี่ปุ่นที่ถูกจับกุมด้วย (สจช. [1] มท 3.1.4.14/3) ดังนั้นจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเรือกวางอันที่ถูกเรือตอร์ปิโด 3 จับกumn่าจะเป็นการร่วมหุ้นระหว่างผู้ประกอบการไทยจีนและญี่ปุ่น

ความพยายามในการขยายน่านน้ำการทำประมงของญี่ปุ่นจากคาบสมุทรปลายูเข้ามายังน่านน้ำไทยทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามันในทศวรรษ 2470 นั้น เป็นการขยายแหล่งจับปลาเพื่อการค้าแบบ

ปลาสด ไม่ใช่ปลาแห้งหรือปลาเค็มที่มีผู้ประกอบการอยู่ก่อนแล้ว โดยประมงญี่ปุ่นเลือกทั้งรูปแบบการร่วมทุนและรูปแบบไม่ร่วมทุนกับผู้ประกอบการท้องถิ่น โดยยังคงใช้แปปลาที่สิงคโปร์เป็นแหล่งขึ้นปลาหลัก สันนิษฐานว่าเนื่องจากในน่านน้ำไทยทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามันยังไม่มีแปปลาที่ประมงญี่ปุ่นคุ้นเคย รวมทั้งห้องเย็นและแหล่งน้ำมันเชื้อเพลิงที่เหมาะสม จึงทำให้ประมงญี่ปุ่นจำเป็นต้องใช้เรือที่มีเทคโนโลยีสูงในการเข้ามาหาปลาในน่านน้ำไทย ดังปรากฏในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา) ถึงนายกรัฐมนตรีลงวันที่ 30 มีนาคม 2477 ได้กล่าวถึงภาวะการณ์ในภูเก็ตที่มีเรือประมงชาวญี่ปุ่นลักลอบเข้ามาจับปลาอยู่ในบริเวณนั้นมา 4-5 ปีแล้ว ซึ่งไม่เฉพาะแต่ภูเก็ตเท่านั้นแต่ยังจับบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกและตามอ่าวสยามทั่วไป แม้ในบางจังหวัดเช่นภูเก็ตจะมีเรือราชการเดินทะเลประจำอยู่ แต่เป็นเรือใหญ่แล่นช้าและมีค่าใช้จ่ายสูง จึงไม่สามารถตรวจจับเรือประมงญี่ปุ่นที่เป็นเรือเดินทะเลอย่างดีและแล่นเร็วมากได้ (สช. [3] สร. 0201.31/8) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการจับปลานั้นใช้เทคโนโลยีการจับปลาแบบมูโรอามิ ซึ่งเป็นวิธีการแบบโอะกินะวะที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะตัวสูง จึงจำเป็นต้องใช้คนประจำเรือชาวโอะกินะวะที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี อันเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ประมงญี่ปุ่นต้องลักลอบจับปลาอย่างผิดกฎหมาย ไม่สามารถปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 2477 ซึ่งกำหนดห้ามมีชาวต่างด้าวเกินร้อยละ 25 ของคนประจำเรือทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม แม้ไทยจะออกกฎหมายจำกัดบทบาทเรือประมงต่างด้าวเข้ามาจับสัตว์น้ำ แต่ปัญหาเรือญี่ปุ่นที่ลักลอบทำประมงในน่านน้ำสยามยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง ในจำนวน 8 คดีที่สรุปในตารางที่ 2 คดีลำดับที่ 4 เรือตอร์ปิโด 3 ของกองทัพเรือจับเรือยนต์ญี่ปุ่นชื่อกวางอันพร้อมลูกเรือญี่ปุ่น

19 คน เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2478 น่าจะเป็นกรณีที่รัฐไทยกังวลใจมากและนำมาสู่การเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยและญี่ปุ่นอย่างจริงจัง กล่าวคือ ภายหลังจากกองทัพเรือส่งมอบเรือกวางอันพร้อมลูกเรือชาวญี่ปุ่นให้ข้าหลวงจังหวัดตราดดำเนินการ ปรากฏว่าลูกเรือญี่ปุ่นไม่ยอมขึ้นจากเรือ กระทั่งเที่ยงของวันที่ 4 พฤศจิกายน ลูกเรือญี่ปุ่นทั้ง 19 คนได้หยิบอาวุธขึ้นต่อสู้ เจ้าหน้าที่จังหวัดตราดเกรงว่าเหตุการณ์จะบานปลายจึงให้ยับยั้งการจับกุมเพื่อนำตัวมาไต่สวนไว้ก่อน จนถึงวันที่ 10 พฤศจิกายน เรือกวางอันพร้อมลูกเรือได้หลบหนีไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (พันเอกหลวงพิบูลสงคราม) จึงได้มีหนังสือนายกรัฐมนตรี (พระยาพลพลพยุหเสนา) ให้ดำเนินการปรับปรุงความเข้าใจทางการทูตกับญี่ปุ่นโดยเร็ว เพราะเกรงว่าหากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสยามกวดขันการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำ พ.ศ.2477 อาจเป็นชนวนให้เกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นมาได้

การปะทะกันระหว่างกองทัพเรือและเรือประมงญี่ปุ่นที่ลักลอบเข้ามาจับปลาในน่านน้ำไทยเกิดขึ้นจริงในตารางที่ 2 คดีที่ 8 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2480 เมื่อเรือหลวงตระเวนวาริลาดตระเวนพบเรือยนต์ลำหนึ่งกับเรือไล่ 5 ลำ ลักลอบจับสัตว์น้ำอยู่บริเวณเกาะเสม็ด เกาะมัตรา อ่าวปากน้ำชุมพร เรือหลวงตระเวนวาริชักธงให้หยุดเรือ แต่เรือลำดังกล่าวไม่หยุดและชักธงญี่ปุ่น เรือหลวงตระเวนวาริจึงยิงขู่ตามโอวาทรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม เรือจับปลาจึงถอยคนจากเรือไล่ขึ้นเรือยนต์ราว 50 คนและทำท่าจะวิ่งชน เรือหลวงตระเวนวาริจึงยิงเตือน 5 นัดและยิงไล่เรือประมง 5 นัด แต่เรือยนต์ไม่หยุดและหนีไปทิศใต้ทางไปเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี เรือหลวงตระเวนวาริจึงตรงเข้าจับเรือพ่วง แต่ชาวญี่ปุ่นต่อสู้เกรงว่าจะเกิดการนองเลือดจึงปล่อยไป (สช. [1] มท.3.1.4.14/11)

3. การตั้งโรงเรียนสอนการประมง: ข้อเสนอของรัฐบาลญี่ปุ่นและท่าทีของไทย

การเข้มงวดในการจับเรือประมงต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือญี่ปุ่นนั้น ทางการญี่ปุ่นตระหนักเป็นอย่างดี เนื่องจากภายหลังการจับกุมเรือญี่ปุ่น 3 กรณีระหว่าง 14 มกราคม-9 กุมภาพันธ์ 2478 (คดีลำดับที่ 1-3) ชาวประมงญี่ปุ่นเรียกร้องไปยังสถานทูตญี่ปุ่นให้ช่วยเจรจากับรัฐบาลไทยกระทั่งวันที่ 18 มิถุนายน 2478 เลขานุการสถานทูตญี่ปุ่นได้เจรจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจว่าการที่รัฐบาลไทยกวดขันเช่นนั้นทำให้ชาวญี่ปุ่นเดือดร้อน พร้อมกันนั้นยังได้เสนอว่าเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นถือว่าการประมงเป็นอาชีพสำคัญสร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้มาก จึงเสนอให้รัฐบาลไทยสนับสนุนด้วยการตั้งโรงเรียนสอนการประมง 3 โรงเรียน โดยเลขานุการสถานทูตญี่ปุ่นจะช่วยเหลืออย่างเต็มที่กำลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจได้ตอบกลับไปว่ากระทรวงธรรมการได้ตั้งโรงเรียนประมงโดยทดลองเปิดสอนอยู่แล้ว และได้จ้างครูชาวญี่ปุ่นมาเป็นผู้สอน (สจข. [3] สร.0201.31/15) อย่างไรก็ตามยังไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนประมงที่รัฐมนตรีฯ กล่าวอ้างถึง)

กระทั่งเกิดคดีลำดับที่ 4 เมื่อ 2 พ.ย.2478 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ทำหนังสือเสนอนายกรัฐมนตรีว่าควรทำความเข้าใจกับสถานทูตญี่ปุ่นเพราะเกรงว่าจะเป็นชนวนให้เกิดมีเรื่องทางการเมืองประเด็นนี้จึงถูกนำเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2478 โดยมีความเห็นว่าการห้ามชาวต่างชาติจับปลาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 2477 นั้น ทำให้ชาวญี่ปุ่นเสียประโยชน์ในการเข้ามาทำการประมงในน่านน้ำสยาม ดังนั้นทูตญี่ปุ่นจึงต้องการให้สยามตั้งโรงเรียนทำการประมงโดยจ้างครูชาวญี่ปุ่น โดยเรื่องนี้กระทรวงการต่างประเทศเคยเจรจากับอัครราชทูตญี่ปุ่นหลายครั้ง แต่ทางญี่ปุ่นก็ยังเสนอว่าชาวญี่ปุ่นขออนุญาตเป็นครูสอนจับปลาและรัฐบาล

ยังไม่จัดการประการใด หากรัฐบาลไปเจรจาเรื่องเรือประมงลักลอบจับปลาสถานทูตญี่ปุ่นก็จะรื้อฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาอีก ที่ประชุมจึงเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจอธิบายญี่ปุ่นด้วยว่าไทยยังติดสัญญาผูกมัดกับนานาชาติ ถ้าญี่ปุ่นจะเป็นผู้นำแกสนธิสัญญาก็จะจดจำบุญคุณมิรู้ลืมเลย และจะดีสำหรับเรื่องตั้งโรงเรียนสอนการประมงอีกด้วย (สจข. [3] สร.0201.31/15)

เดิมทีงานด้านการประมงของไทยมีผู้เชี่ยวชาญชาวสหรัฐอเมริกาคือ ดร.ฮิว แมคคอมมิคสมิท (Hugh McCormick Smith) เป็นที่ปรึกษาของแผนกสัตว์น้ำแห่งรัฐบาลสยามอยู่ โดยได้เลื่อนเป็นเจ้ากรมรักษาสัตว์น้ำตั้งแต่แรกตั้งกรมเมื่อ 21 กันยายน พ.ศ. 2469 เมื่อรัฐบาลไทยเห็นความสำคัญของสัตว์น้ำในฐานะทรัพยากรที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐแล้ว จึงได้เริ่มจัดส่งนักเรียนไปเรียนด้านการประมงยังต่างประเทศ ซึ่งเกือบทั้งหมดไปเรียนที่สหรัฐอเมริกา เช่น หลวงจุลชีพพิชชากร (จุล วัจนะคุปต์, 2439-2519) ได้รับปริญญาตรีด้านชีววิทยาจากมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนียเมื่อปี พ.ศ.2464 (จุล, 2519, น.4) นายบุญช่วย อินทร์พรหม จบด้านชีววิทยาการประมงจากมหาวิทยาลัยคอร์เนลเมื่อปี พ.ศ.2472 สำหรับข้าราชการกรมประมงรุ่นแรกๆ ที่มีโอกาสเดินทางไปดูงานด้านการประมงที่ญี่ปุ่นก็เช่น หลวงมัศยจิตรการ (ประสพ ติระนันท์) ไปดูงานด้านการประมงที่ญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2477 ดูงานเหนือสุดที่ฮอกไกโด ได้สุดที่คิวชูและเกาะฟอร์โมซา เป็นระยะเวลา 4 เดือน (หลวงมัศยจิตรการ, 2508, ไม่มีเลขหน้า)

ในปี พ.ศ.2478 เมื่อรัฐบาลมีมติจะแก้ปัญหาการลักลอบทำประมงของญี่ปุ่นด้วยวิธีการตั้งโรงเรียนสอนการทำประมง กระทรวงเกษตรธิการจึงนำเรื่องไปดำเนินการต่อด้วยการจัดทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนและสถานฝึกหัดการประมงระยะ 3 เดือนแรก โดยจะเอาคนไทยชาวญี่ปุ่นจำนวน 53 คนที่ตกค้างอยู่ในไทย

จากการจับกุมเรือประมงลอบจับปลามาทำงานเป็นผู้สอน กระทรวงเกษตรธิการให้รัฐบาลช่วยยักยอกสถานทูตญี่ปุ่นว่าเมื่อจ้างชาวญี่ปุ่นทั้ง 53 คนนี้แล้วจะกำชับไม่ให้เรือญี่ปุ่นมาลักลอบจับปลาอีก แต่เมื่อพิจารณาตามกฎหมายแล้วไม่สามารถจ้างชาวญี่ปุ่นเป็นครูได้เนื่องจากขัดกับกฎหมายจึงต้องหาทางส่งชาวญี่ปุ่นทั้ง 53 คนนี้กลับประเทศโดยทางอ้อมด้วยการส่งกลับในนามของสมาคมญี่ปุ่นในสยาม โดยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากรได้เจรจาและแจ้งแนวทางดังกล่าวกับอุปทูตญี่ปุ่น แต่อุปทูตแจ้งว่าจะส่งกลับเอง อย่างไรก็ตามชาวประมงญี่ปุ่นร้องวาระหว่างอยู่ในสยามเป็นหนี้สินของเงินไปให้หนี้โดยอ้างว่ารัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ (พระยาสุรยุทธเสนี) และรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการ (พระสารสาสน์ประพันธ์) ได้รับรองพวกเขาว่าจะให้เป็นครู จึงจัดสรรเงินจำนวน 10,000 บาทในการจัดการเรื่องนี้ โดยให้กระทรวงเกษตรประสานสมาคมญี่ปุ่นสยามให้เรียไรเงิน หากขาดเหลือเท่าไรรัฐบาลจะนำเงินถวายพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาผู้อุปถัมภ์สมาคม (รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 10/2478 และ ครั้งที่ 5/2479)

แม้ยังไม่สามารถจ้างชาวญี่ปุ่นเป็นครูสอนประมงในโรงเรียนประมงที่มีโครงการจะจัดตั้งขึ้นใหม่ได้แต่รัฐบาลไทยก็ใช้จะไม่สนใจข้อเสนอของญี่ปุ่นเสียเลย โดยได้ส่งเจ้าหน้าที่ 3 คนไปดูงานการประมงที่ญี่ปุ่นเมื่อมกราคม 2479 เป็นเวลาประมาณหนึ่งปี โดยให้เน้นศึกษาเรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมประมง การจับสัตว์น้ำแบบทันสมัยและการสอบสวนทางทะเล (สจช. (3) สร.0201.31/1) หลังจากนั้นเมื่อพันเอก หลวงพิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อธันวาคม 2481 สถาปนาผู้แทนราษฎรได้แถลงนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีเรื่องเกี่ยวกับจัดบำรุงการเพาะและแพร่พันธุ์ปลากับการส่งเสริมการประมงทะเลด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ (นาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤษดิ์) จึง

ได้เสนอโครงการจัดตั้งสถานี่ประมงชายทะเลและโครงการส่งนักเรียนไทยชายไปเรียนการประมงในประเทศเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2482 โดยโครงการนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี (พ.ศ.2482-2485)

สำหรับโครงการตั้งสถานี่ประมงนั้นกำหนดว่าจะจัดตั้งขึ้นที่จังหวัดสมุทรปราการบนพื้นที่ 50 ไร่ เพื่อแนะนำวิธีการใช้เรือและเครื่องมือต่างๆ สำหรับจับสัตว์น้ำเพื่อการพาณิชย์ ตลอดจนการค้นหาแหล่งจับสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยง การเก็บรักษา เช่น การแช่แข็ง การทำเค็ม การอัดภาชนะ โดยจะจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวเดนมาร์กมาเป็นครู 1 นาย ทำการสำรวจและวางแผนการทดลองจับปลาด้วยเรือยนต์ที่จังหวัดสมุทรปราการสมุทรสาครและชุมพร ส่วนการแปรรูปทั้งห้องเย็นและโรงอัดกระป๋องนั้นจะได้ใช้ของกระทรวงกลาโหมไปพลางก่อน (สจช. [3] สร 0201.3/24) แต่สันนิษฐานว่ายังไม่ทันได้ดำเนินการ เพราะสถานี่ประมงแห่งแรกของกรมประมงคือ สถานี่ประมงที่จังหวัดระยองตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2496 ไม่ใช่สมุทรปราการอย่างที่วางแผนไว้

สำหรับแผนส่งนักเรียนไปเรียนที่ประเทศญี่ปุ่นจำนวน 15 คนใช้เวลาในการเรียน 5 ปี โดยเรียนภาษาที่กรุงเทพหนึ่งปีแล้วจึงไปเรียนประมงที่ญี่ปุ่นอีก 4 ปี อย่างไรก็ตามจากข้อมูลนักเรียนไทยในญี่ปุ่นปี พ.ศ. 2481 ที่อยู่ในความดูแลของสำนักนักเรียนนานาชาติทั้งสิ้น 38 คน เป็นนักเรียนที่ไปศึกษาด้านประมงจำนวน 5 คน จำนวนดังกล่าวต่อเนื่องถึงปี 2482 และเพิ่มขึ้นเป็น 12 คนในปี 2483 และ 2484 (นิภาพร, 2545, น.34) ผู้ที่กำลังศึกษาด้านการประมงที่ญี่ปุ่นอยู่ในขณะนั้นก็นั้น น.ท. สว่างเจริญผล ได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (ด้านการประมง) โดยศึกษาระหว่างปี พ.ศ.2484-2488 ต่อมาได้เป็นอธิบดีกรมประมงในปี พ.ศ.2521 (กรมประมง, 2561) สำหรับเรื่องการตั้งโรงเรียนนั้น ในช่วงระหว่างสงครามหากจะมีการจัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการสอน

วิชาด้านประมงทะเลขึ้นบ้างก็คงมีเพียงการตั้งแผนกประมงขึ้นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2486

สรุป

Hall (2001) ได้สรุปเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญและเงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาจากยุโรปกับกระบวนการเป็นสมัยใหม่ของไทยช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ไว้ว่า แม้ทั้งสามสิ่งนี้ไม่ได้ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากมายอะไรในช่วงก่อนสงคราม เหตุเพราะมีข้อจำกัดทั้งภายในและภายนอกประเทศหลายประการ แต่ก็มีคุณประโยชน์ในระยะยาวที่ช่วยวางพื้นฐานให้กับการพัฒนาในหลายๆ ด้านที่จะตามมาภายหลังสิ้นสุดสงคราม โดยเทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญและเงินช่วยเหลือของยุโรปส่วนใหญ่จะอยู่ในส่วนของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โทรเลข รถไฟ ประปา ไฟฟ้า ท่าเรือ ชลประทาน ฯลฯ และกิจการโรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ ดิบูกในส่วนของภาคการผลิต Hall ยังได้กล่าวถึงเทคโนโลยีของญี่ปุ่นไว้บ้างโดยพบมากในส่วนของการเทคโนโลยีด้านการประมงทะเลของญี่ปุ่นในไทยด้วยเช่นกัน กล่าวคือการถ่ายทอดเทคโนโลยีอุตสาหกรรมประมงทะเลนั้น เกิดขึ้นจากภาคเอกชนของไทยและญี่ปุ่นก่อน โดยเฉพาะแรงผลักดันจากภาคเอกชนของญี่ปุ่น ซึ่งมีบทบาทโดดเด่นที่สุดในอุตสาหกรรมชนิดนี้นานาน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (Butcher 2004) โดยต้องการขยายพื้นที่จับสัตว์น้ำเข้ามายังน่านน้ำไทย ซึ่งยังคงใช้เทคนิคการจับปลาแบบดั้งเดิมอยู่ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมประมงทะเลยังไม่ได้รับการส่งเสริมมากนักในช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น เทคโนโลยีด้านประมงทะเลเป็นเทคโนโลยีค่อนข้างใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมชนิดอื่นๆ อย่าง

ป่าไม้ เหมืองแร่ ดังนั้นจึงยังมีขีดจำกัดค่อนข้างมากในการดึงเอาทรัพยากรในทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้เห็นจริง อีกทั้งเทคโนโลยีด้านการประมงยังเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีด้านการทหารอีกด้วย จึงสร้างความกังวลใจให้รัฐบาลไทยระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้บทบาทด้านอุตสาหกรรมประมงของญี่ปุ่นในไทยจะไม่ได้มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย อีกทั้งโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการประมงในหัวข้อที่ 3 ก็หยุดชะงักไประหว่างสงคราม แต่สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นพื้นฐานและถูกใช้ประโยชน์ต่อยอดภายหลังสงคราม ภายใต้ความร่วมมือระหว่างไทย สหรัฐอเมริกาและโอเคินะวะ ซึ่งอยู่ในการปกครองของสหรัฐอเมริกาหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งทำให้อุตสาหกรรมประมงทะเลของไทยก้าวกระโดดขึ้นสู่ระดับโลกในอีกไม่กี่ทศวรรษหลังจากนั้น

เอกสารอ้างอิง

เอกสารสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (สจช.)

- สจช. [1] มท 3.1.4.14/1 ชนชาวญี่ปุ่นรวม 38 คน ลักลอบเข้ามาจับสัตว์น้ำในบริเวณเกาะโรงโชน โรงหนัง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยไม่ได้รับอนุญาต และผู้บังคับการเรือตอปีโด 2 จับได้ (18 มกราคม 2477-31 สิงหาคม 2478)
- สจช. [1] มท 3.1.4.14/2 ผู้บังคับการเรือหลวงหาญทะเลจับชนชาติญี่ปุ่นรวม 19 คน ซึ่งเข้ามาทำการลักลอบจับสัตว์น้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต ในทะเลบริเวณเกาะลิบง อำเภอกันตัง (7 กุมภาพันธ์ 2477-26 กรกฎาคม 2478)
- สจช. [1] มท 3.1.4.14/3 เรือตอปีโด 3 จับเรือยนต์ญี่ปุ่น 1 ลำชื่อ กวงอันกับเรือพวง 3 ลำ ซึ่งมาลักจับปลาที่เกาะกูด เกาะรัง อำเภอกะชัง พวกญี่ปุ่นขัดขืนไม่ยอมขึ้นจากเรือ ศาลจังหวัดตราดอนุญาตให้อोनาคิมาซาระที่ศาลอาญาตามคำร้องขอของญี่ปุ่น (31 ตุลาคม -2 พฤศจิกายน 2478)

สจช. [1] มท 3.1.4.14/5 กรมเจ้าท่าหาเรือเรื่องการ
ที่จะซ่อมแซมเรือของกลางที่ยึดไว้จากพวกญี่ปุ่น
ที่เข้ามาลักจับปลา (14 มกราคม-25 ธันวาคม
2478)

สจช. [1] มท 3.1.4.14/7 เรือยนต์ชาวญี่ปุ่นเข้ามา
ทำการลักลอบจับสัตว์น้ำ และชนเรือไทยลุ่มกลาง
ทะเล (16 พฤศจิกายน-30 ธันวาคม 2479)

สจช. [1] มท 3.1.4.14/9 1.ชาวญี่ปุ่นร่วม 16 คน
ใช้เรือยนต์ชื่อโตโฮมารุเข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำที่
เกาะพีพี 2.เรือสารสินเรือออกตรวจจับ 3.ส่งล่ามญี่ปุ่น
ไปในการดำเนินคดี (5 พฤศจิกายน 2480-23
เมษายน 2481)

สจช. [1] มท 3.1.4.14/11 เรือตระเวนวาริยิงเรือหา
ปลาญี่ปุ่น (21-30 ธันวาคม 2480)

สจช. [3] สร.0201.31/6 นายมุขีควาขออนุญาต
จับปลาโดยใช้เรือยนต์ (31 กรกฎาคม 2476)

สจช. [3] สร.0201.31/8 ปราบปรามและป้องกันชาว
ต่างประเทศลักลอบจับสัตว์น้ำในน่านน้ำสยาม
(30 มีนาคม 2476-26 เมษายน 2477)

สจช. [3] สร 0201.31/9 เรื่องจัดตั้งบริษัทและขาย
ปลาทะเล (บริษัทประมงไทย) 22 พฤษภาคม
2477-8 ธันวาคม 2495

สจช. [3] สร.0201.31/12 ห้ามไม่ให้ใช้เครื่องมือบาง
อย่างทำการจับสัตว์น้ำ (22 มกราคม 2477-21
สิงหาคม 2485)

สจช. [3] สร 0201.30/14 การตั้งเจ้าหน้าที่ทหาร
เรือเป็นโจทก์ในคดีลักลอบจับสัตว์น้ำ (2 มีนาคม
2477-31 ตุลาคม 2482)

สจช. [3] สร.0201.31/15 ญี่ปุ่นว่ารัฐบาลกวาดขัน
เรื่องจับสัตว์น้ำทำให้ชาวประมงญี่ปุ่นเดือด
ร้อน (ชาวญี่ปุ่นลักจับปลา) (19 มิถุนายน-20
พฤศจิกายน 2478)

สจช. [3] สร.0201.31/17 เรื่องทะเลอาณาเขตจับ
สัตว์น้ำในน่านน้ำสยาม (4 มกราคม 2478-29
พฤษภาคม 2479)

เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 10/2478
(20 มกราคม พ.ศ. 2478).

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2479
(วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2479).

เอกสารภาษาไทย

กรมประมง. 2562. <https://www.fisheries.go.th/sf-satun/images/download/17.pdf> สืบค้น
เมื่อ 2 มกราคม 2562

จุล วังนะคุปต์. 2519. *อนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ อำมาตย์โท นายจุล วังนะคุปต์ (หลวง
จุลชีพพิชชาธร) ท.ม., ท.ช. ณ เมรุวัดเทพศิรินท
ราวาส วันที่ 6 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2519.*
กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

“ประกาศกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ” ใน *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 50 (21 เมษายน 2476), น.132.

“พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตจับสัตว์
น้ำสยาม พุทธศักราช 2477,” *ราชกิจจานุเบกษา*
เล่ม 51 (28 ตุลาคม 2477), น.795.

นิภาพร รัชตพัฒนากุล. 2545. *ความสัมพันธ์ทาง
วัฒนธรรมระหว่างไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ.2475-2488.*
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยญารัตน์ สามัตติยะ. 2545. *ความสำคัญของปลา
ทูต่อสังคมและเศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2397-2496.*
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หลวงมัจฉจิตรการ. 2508. *อนุสรณ์งานพระราชทาน
เพลิงศพหลวงมัจฉจิตรการ (ประสพ ตีระนันท์)*
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 17 เมษายน 2508.
พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.

เอกสารภาษาอังกฤษและญี่ปุ่น

- Butcher, John G. (2004). *The Closing of the Frontier: A History of the Marine Fisheries of Southeast Asia c.1850-2000*. Singapore: ISEAS Publication.
- Gillett, Robert. (2007). *A Short History of Industrial Fishing in the Pacific Islands*. Bangkok: FAO Regional Office for Asia and the Pacific.
- Hall, Stefan. (2011). The Role of European Technology, Expertise and Early Development Aid in the Modernization of Thailand before the Second World War. *Journal of the Asia Pacific Economy* 6(2): 158-178.
- Katoka Chikashi. (1991). *Nanyo no Nihon-jin Gyogyo*. Tokyo: Dobunkan. (In Japanese)
- Landon, Kenneth Perry. 1941. *The Chinese in Thailand*. New York: Russell and Russell.
- Orishimo Sadao. (2014). *Jakaruta Gyoko Monogatari: tomi ni arunda 40 nen*. Tokyo: Saiki Insatsu. (In Japanese)
- Shimizu, Hajime. The Pattern of Japanese Economic Penetration of Prewar Singapore and Malaya. In Shiraishi, S. and Shiraishi, T. (Ed), *The Japanese in Colonial Southeast Asia*. New York : Southeast Asia Program, Cornell University.
- Shimizu, Hiroshi. (1997). The Japanese Fisheries Based in Singapore, 1892-1945. *Journal of Southeast Asian Studies* 28, 2 (September), 324-344.
- Shiraishi, S. and Shiraishi, T. (Ed). 1993. *The Japanese in colonial Southeast Asia*. New York: Southeast Asia Program, Cornell University.
- Swan, William L. (2009). *Japan's Economic Relations with Thailand: The Rise to 'Top Trader' 1875-1942*. Bangkok: White Lotus.
- Thompson, Virginia. (1941). Thailand: The New Siam (New York: Macmillan). p.477
- Yakage Yuko. (2011). Itoman niyoru Shingaporu kasegite gyomin-1920 nendai o chushin ni-. *Machikaneyama ronso: Bunka doutai ron hen*. 45, 15-35. (In Japanese)
- Yamashita Haruko. (2012). *Sakana no Keizai-gaku*. Tokyo: Nihon Hyoron-sha.

Received: 7 / 3 / 2562

Revised: 21 / 4 / 2562

Accepted: 26 / 4 / 2562